

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันวิทยาการทางการแพทย์มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้า สามารถช่วยชีวิตผู้คนได้จำนวนมาก โดยวิธีหนึ่งในการช่วยเหลือผู้คนคือ การปลูกถ่ายอวัยวะ แต่เมื่อความต้องการในการปลูกถ่ายอวัยวะมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอวัยวะสำหรับการปลูกถ่าย จนนำไปสู่การลักลอบซื้อขายอวัยวะของมนุษย์¹

จากข้อมูลจากศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทยผู้บริจาคอวัยวะ ในปี 2564 มีผู้เสียชีวิตที่บริจาคอวัยวะ จำนวน 190 คน มีผู้รออวัยวะจำนวน 5,817 คน มีผู้ที่ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะ ในปี 2564 จำนวน 429 คน และในปี 2565 มีผู้เสียชีวิตที่บริจาคอวัยวะ จำนวน 303 คน มีผู้รออวัยวะจำนวน 6,279 คน มีผู้ที่ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะในปี 2565 จำนวน 677 คน² ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ายังคงมีคนอีกจำนวนหลายพันคนที่รอรับการปลูกถ่ายอวัยวะ โดยอวัยวะของมนุษย์ที่สามารถปลูกถ่ายให้แก่ผู้อื่นได้คือ ปอด หัวใจ ตับ ตับอ่อน ไต และลำไส้เล็ก อวัยวะที่มีผู้รอรับการปลูกถ่ายมากที่สุดคือไต และลำดับถัดมาคือ ตับ³

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ คือข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์เท่านั้น ไม่มีผลบังคับกับบุคคลทั่วไป และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์อย่างชัดเจน เมื่อประเทศไทย

¹ ไทยรัฐออนไลน์. (2565). *สด! โลกยุค New Normal “ขายไต” แลกไอโฟน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2293075>. [2565, 12 ธันวาคม]

² ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย. (2566). *แผนภูมิแสดงจำนวนผู้บริจาคอวัยวะ (Deceased actual organ donor)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.organdonate.in.th/assets/files/odc-news.pdf>. [2566, 25 พฤษภาคม].

³ ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย. (2564). *รายงานประจำปี พ.ศ. 2564 ศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.organdonate.in.th/assets/files/odc2564.pdf>. [2565, 6 กันยายน].

ไม่มีกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนอวัยวะเพื่อใช้ในการปลูกถ่าย อีกทั้งยังเกิดปัญหาการซื้อขายอวัยวะมนุษย์อย่างผิดกฎหมาย ซึ่งไม่มีการควบคุมและไม่มีความปลอดภัย

การปลูกถ่ายอวัยวะในประเทศไทยประเภทแรกในกรณีของเจ้าอวัยวะยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งมีเงื่อนไขตามข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค พ.ศ. 2566 วางหลักเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือทางสายโลหิตหรือทางพันธุกรรม หรือการเป็นสามีภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายอย่างน้อย 3 ปี หรือมีการอยู่กินกันโดยเปิดเผยจนสามีภรรยากับผู้รับอวัยวะอย่างน้อย 3 ปี หรือกรณีมีบุตรร่วมกันแล้ว และในประเภทที่สองคือ การปลูกถ่ายอวัยวะขณะที่เจ้าของอวัยวะเสียชีวิตจากภาวะสมองตาย ทายาทโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลนั้นยินยอม

การค้าอวัยวะมนุษย์ตามมาตรฐานระหว่างประเทศ เห็นได้ว่า มาตรการขององค์การอนามัยโลก หลักการองค์การอนามัยโลกว่าด้วยการปลูกถ่ายเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะมนุษย์ หลักการที่ 5 การปลูกถ่ายอวัยวะต้องไม่มีค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์เป็นเงิน และการห้ามไม่ให้มีการค้าขายอวัยวะมนุษย์นั้น ไม่รวมถึงการชดใช้เงินเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายอันจำเป็นตามสมควร ซึ่งรวมถึงการค่าขาดรายได้ ค่ารักษาพยาบาลต่าง ๆ⁴ ส่วนพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรป ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและชีวะการแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีข้อห้ามเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเงิน กล่าวคือ เป็นการห้ามมิให้มีการซื้อขายอวัยวะของมนุษย์ แต่ไม่รวมถึงการค่าชดเชยจากการสูญเสียรายได้ของผู้บริจาคอวัยวะที่ยังมีชีวิตอยู่ ค่าชดเชยสำหรับการสูญเสียความรู้สึก และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในการบริจาคอวัยวะ⁵

การค้าอวัยวะมนุษย์ตามกฎหมายต่างประเทศ เห็นได้ว่า สาธารณรัฐสิงคโปร์ การซื้อขายอวัยวะเป็นสิ่งผิดกฎหมาย หากฝ่าฝืนมีโทษทางอาญา กล่าวคือ สาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่ยอมรับให้มีการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ แต่ยังคงยอมรับให้มีการจ่ายค่าตอบแทนซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบริจาค

⁴ Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation: Guiding Principle 5.

⁵ Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin. Article 21.

อวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย⁶ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์ที่มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการห้ามค้าอวัยวะมนุษย์⁷ โดยมองว่าการซื้อขายอวัยวะเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่สามารถได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่เกิดขึ้นจากการปลูกถ่ายอวัยวะ และในสาธารณรัฐอิสลามอิหร่านเป็นประเทศที่มีการเปิดให้ค้าอวัยวะมนุษย์อย่างเสรีแบบถูกกฎหมาย โดยมีการตั้งหน่วยงานหรือองค์กรของภาครัฐเพื่อควบคุมอวัยวะมนุษย์ สำหรับประชาชนสัญชาติอิหร่านเท่านั้น ที่มาจากการบริจาคที่มีค่าตอบแทนตามกฎหมายหรือการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ ซึ่งรวมไปถึงการซื้อขายอวัยวะหลังจากเจ้าของเสียชีวิตลงแล้ว โดยได้รับความยินยอมจากทายาทของผู้เสียชีวิต ตามความประสงค์ของผู้เสียชีวิต⁸

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ดังกล่าว อีกทั้งยังคงมีเพียงศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย ซึ่งเป็นองค์กรของภาครัฐที่ทำหน้าที่ในการดูแลเกี่ยวกับการรับบริจาคอวัยวะเท่านั้น ส่งผลให้ยังคงมีการค้าอวัยวะมนุษย์ที่ผิดกฎหมายโดยปราศจากการควบคุมและตรวจสอบใด ๆ ดังนั้น การมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้การค้าอวัยวะมนุษย์สามารถทำได้อย่างถูกกฎหมาย จึงได้กำหนดประเด็นปัญหาทางกฎหมายในการศึกษา ดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับการนิยามค้าอวัยวะของมนุษย์

ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค พ.ศ. 2566 ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ ได้แก่ ข้อ 3, ข้อ 4 และ ข้อ 5

⁶ Live on support organ donation. (2023). *Legislation*. (Online). Available: <https://www.liveon.gov.sg/faq.html>. [2023, May 9].

⁷ Human Tissue Act 1983. Section 32.

⁸ มาโนช สุขสังข์. (2563). กฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายอวัยวะมนุษย์. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 4 (1) เดือนมกราคม- มิถุนายน, หน้า 156-157.

ข้อ 3⁹ ได้มีการนิยามคำว่า “การปลูกถ่ายอวัยวะ” และ “ผู้บริจาค” โดยเป็นการให้ความหมายเพียงกว้าง ๆ ไม่ได้มีการนิยามเฉพาะเจาะจงที่ชัดเจน

ข้อ 4 ได้กล่าวถึงการปลูกถ่ายอวัยวะเกี่ยวกับผู้บริจาคที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไว้คือ บุคคลต้องมีความเกี่ยวข้องกับสายโลหิต หรือทางพันธุกรรม หรือ สามีภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย หรืออยู่กินกัน โดยเปิดเผยฉันสามีภรรยา มาแล้วอย่างน้อย 3 ปี หรือมีบุตรด้วยกัน โดยผู้บริจาคต้องทราบข้อมูลความเสี่ยงในขั้นตอนการดำเนินการปลูกถ่ายอวัยวะอย่างครบถ้วน และผู้บริจาคต้องมีสุขภาพสมบูรณ์เหมาะสมที่จะบริจาคอวัยวะได้

ข้อ 5 ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การปลูกถ่ายอวัยวะจากผู้ที่สมองตาย โดยมีการกำหนดเกี่ยวกับผู้ที่สมองตายต้องไม่พบมะเร็งทุกชนิด หรือการติดเชื้อทั่วไป โลกิตเป็นพิษ ไม่มีเชื้อ เอช ไอ วี (HIV) หรือไม่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า หรือมีอาการที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ เช่น โรคสมองอักเสบเฉียบพลัน หรือไม่เป็นโรควัณโรค หรือไม่เป็นโรคสมองเสื่อมที่ไม่ทราบสาเหตุแน่นอน ซึ่งต้องมีการให้ความยินยอมโดยญาติของผู้ที่สมองตาย

จากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับนิยามศัพท์ คำว่าการค้าอวัยวะของมนุษย์ อวัยวะของมนุษย์ และเจ้าของอวัยวะไว้ ส่งผลให้ขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการค้าอวัยวะ ที่มีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเจ้าของอวัยวะกับการมีชีวิตอยู่ต่อของผู้รับอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย ดังนั้น จึงจำเป็นที่ต้องมีคำนิยามศัพท์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะของมนุษย์

2) ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการค้าอวัยวะ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 ได้กล่าวถึงการซื้อขายทรัพย์สินทั่วไป โดยเป็นเรื่องของการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและต้องมีการใช้ราคาสำหรับทรัพย์สินนั้น

⁹ ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค พ.ศ. 2566. ข้อ 3

“การปลูกถ่ายอวัยวะ” หมายความว่า การประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ หรือเปลี่ยนอวัยวะต่อไปนี้คือ หัวใจ ปอด ตับ ตับอ่อน ไต และอวัยวะอื่นตามที่แพทยสภาประกาศกำหนด

“ผู้บริจาค” หมายความว่า บุคคลผู้รับบริจาคอวัยวะของตน เพื่อการปลูกถ่ายอวัยวะและให้หมายความรวมถึงบุคคลผู้บริจาคเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตหรือบริจาคโลหิตจากกรก เพื่อการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตให้กับผู้อื่น

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 6 วรรคท้ายได้ มีการกล่าวถึงการค้ามนุษย์ในลักษณะการตัดอวัยวะเพื่อการค้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในความหมายของ คำว่า การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

เนื่องจากการซื้อขายอวัยวะมนุษย์โดยที่เจ้าของอวัยวะที่มีชีวิตอยู่ให้ความยินยอม เป็น เรื่องระหว่างเจ้าของอวัยวะกับผู้ที่ต้องการการปลูกถ่ายอวัยวะ อย่างไรก็ตาม ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มี หลักเกณฑ์ใดกำหนดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ในปัจจุบันหากมีการกระทำ ดังกล่าวเกิดขึ้น ถือว่าเป็นความผิด ดังนั้น ในประเด็นนี้หากมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับรูปแบบการค้า อวัยวะมนุษย์อย่างชัดเจน อาจส่งผลให้การซื้อขายอวัยวะมนุษย์มีการควบคุมและเป็นไปอย่าง ชอบธรรม

3) ปัญหาบทกำหนดโทษเกี่ยวกับการค้าอวัยวะ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 52 ได้มีการ กำหนดโทษเกี่ยวกับความผิดฐานการค้ามนุษย์ไว้ แต่พระราชบัญญัตินี้เป็นการค้ามนุษย์ โดยที่ไม่ได้รับความยินยอมจากบุคคล โดยเป็นการกล่าวถึงการค้ามนุษย์ในภาพรวม มิใช่เป็นการ กำหนดโทษของการค้าอวัยวะมนุษย์เป็นการเฉพาะ

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นการกำหนดโทษความผิดฐานทำร้าย ร่างกายผู้อื่น และมาตรา 297 เป็นการกำหนดโทษในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย เป็นเหตุให้ ผู้กระทำได้รับอันตรายสาหัส ซึ่งแพทย์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจะมีความผิดดังกล่าว เนื่องจาก การซื้อขายอวัยวะมนุษย์เพื่อทำการปลูกถ่าย ต้องมีการกระทำลงบนร่างกายของเจ้าของอวัยวะและ ผู้ที่ต้องการอวัยวะนั้น

เมื่อการค้าอวัยวะมนุษย์แม้ว่าเป็นเรื่องระหว่างผู้เป็นเจ้าของอวัยวะและผู้ที่ต้องการ อวัยวะ อย่างไรก็ตาม การกระทำโดยใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้อวัยวะเพื่อนำไปขาย หรือเกิดธุรกิจ การท่องเที่ยวเพื่อปลูกถ่ายอวัยวะ ย่อมอาจเกิดขึ้นได้หากไม่มีมาตรการทางในการลงโทษ ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงเห็นควรให้มีมาตรการลงโทษ เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดช่องว่างและนำไปสู่การค้า อวัยวะมนุษย์ที่ไม่ชอบธรรม

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง การค้าอวัยวะมนุษย์ ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิต เพื่อให้มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการค้าอวัยวะของมนุษย์ที่มีมาตรฐาน เป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยศึกษากฎหมายของต่างประเทศ เป็นแนวทาง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอมของต่างประเทศ และประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะควบคุมเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ ทำให้การค้าอวัยวะมนุษย์ในปัจจุบันยังเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย นอกจากนั้นแม้ว่าในปัจจุบันจะมีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรม เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค พ.ศ. 2566 ที่กล่าวถึงการปลูกถ่ายอวัยวะไว้ แต่ก็ไม่ได้เฉพาะเจาะจงในเรื่องการค้าอวัยวะมนุษย์ ส่งผลให้ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการในการรองรับให้มีการค้าอวัยวะมนุษย์ได้ ดังนั้น เพื่อให้การค้าอวัยวะมนุษย์มีหลักเกณฑ์และวิธีการที่ชอบธรรม และเป็นไปตามหลักของกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิต

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มีขอบเขตที่มุ่งศึกษาหาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการค้าอวัยวะมนุษย์ กรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายไทย รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบแนวทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์ตามมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ เช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางและนำมาพัฒนากฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ บทความในวารสารทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลสารสนเทศทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อสรุปเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม
2. ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอมของต่างประเทศ และประเทศไทย
3. ทำให้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม
4. ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการค้าอวัยวะมนุษย์ในกรณีเจ้าของอวัยวะยังมีชีวิตให้ความยินยอม